

Advies over het Nationaal Actieplan Bedrijven en Mensenrechten

- Op vraag van minister van energie, milieu en duurzame ontwikkeling Marie Christine Marghem (in een brief van 16 oktober 2015)
  - Goedgekeurd via schriftelijke procedure op 15 december 2015, met uitzondering van de vertegenwoordigers van de werkgeversorganisaties, die tegenstemden (zie bijlage 1)
  - De oorspronkelijke taal van dit advies is het Nederlands
-

Dit advies werd voorbereid door de werkgroepen internationale betrekkingen en strategieën duurzame ontwikkeling. De werkgeversorganisaties hebben niet deelgenomen aan de voorbereiding van dit advies.

1. Context

- [a] De Belgische regering heeft beslist in te gaan op de vraag om een nationaal actieplan (NAP) uit te werken voor de uitvoering van de 31 VN-richtlijnen of UNGPs inzake bedrijven en mensenrechten.¹ Die werden in 2011 goedgekeurd door de VN-Mensenrechtenraad. De intentie om zo'n actieplan op te maken is opgenomen in het federaal regeerakkoord.²
- [b] De regering kreeg ook de vraag van de EU om actieplannen voor maatschappelijk verantwoord ondernemen³ op te maken en te hernieuwen.
- [c] Het voorontwerp van actieplan⁴ dat is voorgelegd voor advies poogt een antwoord te bieden op beide vragen.
- [d] Het advies van de raad past in de stakeholderconsultatie⁵ die is voorzien voor dit actieplan.
- [e] Het voorgestelde actieplan is een nationaal actieplan, en bestaat uit federale en gewestelijke bijdragen. In dit advies zal de raad zich voornamelijk richten op de federale bijdrage.
- [f] Bij de voorbereiding van dit advies werkte de FRDO samen met de *Adviesraad inzake beleidscoherentie ten gunste van ontwikkeling*.⁶

2. Advies

2.1. Algemene opmerkingen bij het actieplan

- [1] De raad verwelkomt dat de federale en regionale regeringen een NAP uitwerken en hoopt dat dit plan – zodra het afgewerkt is – een internationaal referentiepunt zal worden voor een performant beleid inzake bedrijven en mensenrechten.
- [2] De raad betreurt dat als scope voor het actieplan ervoor gekozen is om enkel in te gaan op de eerste en (beperkt) op de derde pijler van de UNGPs.⁷ Het NAP kan pas effectief zijn als er een wettelijke

---

¹ De UNGPs of [Guiding Principles on Business and Human Rights](#).

² [Federaal regeerakkoord](#), p. 191.

³ [EU-beleid voor maatschappelijk verantwoord ondernemen](#).

⁴ [Versie 30 september 2015](#) van het voorontwerp van NAP.

⁵ Alle informatie hierover is te vinden op de [speciale site van de Interdepartementale Commissie voor Duurzame Ontwikkeling, ICDO](#).

⁶ De [adviesraad](#)

erkenning of omschrijving is van de verantwoordelijkheid van bedrijven in dit verband. Uit de omschrijving van UNGP 3 blijkt dat de overheid een rol te spelen heeft bij het uitwerken van een regelgevend kader dat de invulling van pijler 2 mee bepaalt. Die pijler niet behandelen is volgens de raad dan ook een tekort. De uitwerking van pijler 3 ten slotte is te beperkt en te vrijblijvend.

- [3] De raad vindt dat het ambitieniveau van het voorgestelde NAP te laag is. Bij veel voorstellen is er geen sprake van een concrete timing, het vastleggen van middelen of het aanduiden van een eindverantwoordelijke. De meeste actievoorstellen zijn vrijblijvend en bevatten vaak niet meer dan intentieverklaringen. In een invulling van het principe van *duty to protect* zijn sterkere maatregelen nodig. Een NAP dat te zeer in voorwaardelijke zin is opgesteld zal mogelijk weinig of geen reële invloed hebben. Op die manier zou er te weinig invulling worden gegeven aan het voornemen om “leiderschap te tonen binnen dit dossier”.⁸
- [4] De raad vindt de voorgestelde opvolging en evaluatie⁹ van het actieplan te zwak. Om een goede monitoring en evaluatie te voorzien zouden duidelijke doelstellingen, prestatie-indicatoren, verantwoordelijkheden en een tijdslijn moeten worden afgesproken. De betrokkenheid van de stakeholders in het voorstel is te beperkt. De omschrijving van wie concreet verantwoordelijk is voor de uitvoering van de verschillende actievoorstellen is eveneens te beperkt.
- [5] De raad maakt zich zorgen over de monitoring van de uitvoering van de diverse acties. De raad stelt voor dat één overheidsinstantie, het FIDO, in nauwe samenwerking met het Nationaal Contactpunt (NCP),¹⁰ die monitoring op zich neemt. In een jaarlijks rapport zou het FIDO best een stand van zaken geven, met een aanduiding van de mate van uitvoering van de diverse acties van het NAP.
- [6] De raad betreurt dat de structuur van het voorontwerp van NAP niet overeenkomt met de structuur van de UNGPs (3 pijlers en 31 richtlijnen). Daardoor wordt het te weinig duidelijk in welke mate het NAP tegemoetkomt aan alle richtlijnen. Het zou ook duidelijker moeten zijn in het NAP welke voorstellen een formeel politieke verbintenis vormen, welke maatregelen bindend zijn, welke niet-bindend en welke louter gericht zijn op informatie verspreiden. Duidelijker het onderscheid aangeven tussen de verschillende types van voorstellen zou de kracht van het NAP versterken.
- [7] De raad stelt zich vragen bij de manier waarop de consultatie met het maatschappelijk middenveld werd georganiseerd. Waar het proces van de voorbereiding van de tekst van het actieplan erg lang duurde, was er voor de consultatie in eerste instantie maar erg weinig tijd voorzien. De werkwijze waarbij de leden werd gevraagd hun bemerkingen door te geven, waarna ze per groep werden uitgenodigd voor een overleg, en ook nog via adviesraden dienden te reageren, was verwarrend. De voorziene periode om in die formules reacties voor te bereiden was ook te kort. Gelukkig werd de reactieperiode uiteindelijk met een aantal weken verlengd.
- [8] De raad verwijst voor verdere algemene opmerkingen naar het advies van de *Adviesraad inzake beleidscoherentie ten gunste van ontwikkeling*.

2.2. Opmerkingen bij de afzonderlijke actievoorstellen

---

⁷ Pijler 1 = The state duty to protect human rights, pijler 2 = the corporate responsibility to respect human rights, pijler 3 = access to remedy.

⁸ Zie het voorwoord van het voorontwerp van NAP, p. 1.

⁹ Onder punt 6 van het voorgestelde NAP (p. 6) is opgenomen dat de uitvoering van het NAP zal worden geëvalueerd binnen de werkgroep maatschappelijke verantwoordelijkheid van de ICDO, waarna een voortgangsverslag zal gemaakt worden. Drie jaar na de goedkeuring zou er dan overleg met de stakeholders voorzien worden.

¹⁰ [Nationaal Contactpunt van de OESO in België](#)

2.2.1. Voorstel 1 | Bevorderen van de bestaande kwalitatieve initiatieven met betrekking tot mensenrechten en sociale verantwoordelijkheid

[9] De raad is van oordeel dat samen met de voorgestelde inventaris ook een evaluatie dient gemaakt te worden van de reële invloed van de genoemde instrumenten, zo nodig gevolgd door nieuwe initiatieven. Bij de in de actie opgesomde initiatieven die als “toonaangevend” zullen gepromoot worden zou ook verwezen moeten worden naar sectoriële meerpartijeninitiatieven.¹¹ De raad is tevens van oordeel dat de overheid het instrument van de ‘OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen’¹² moet promoten als haar referentie-instrument, omwille van volgende redenen:

- De UNGPs zijn sinds 2011 helemaal geïntegreerd in de OESO-richtlijnen in een nieuw hoofdstuk IV.
- De richtlijnen zijn sterker dan andere instrumenten zoals het UN Global Compact.¹³
- Als lid van de OESO hebben ons land en de Belgische sociale partners zich formeel geëngageerd tot het bevorderen van de naleving van de OESO-Richtlijnen (en dus ook de UN Guiding Principles).
- Het Belgisch Nationaal Contactpunt¹⁴ is een werkende structuur binnen de FOD Economie die in zekere zin reeds een vorm van ‘Access to Remedy’ (pijler 3 van de UNGP) aanbiedt.

2.2.2. Voorstel 2 | Opmaken van een brochure over de overheidsgebonden remediëringmechanismen

[10] De raad stelt vast dat het luik remediëring relatief zwak is uitgewerkt binnen het NAP. Enkel een brochure uitwerken en verwijzen naar het OESO-contactpunt¹⁵ is volgens de raad te weinig. Die mechanismen dienen ook versterkt te worden. Een analyse van de huidige mechanismen is daartoe nodig om zo de drempels voor mogelijke slachtoffers in beeld te brengen. Er zou onder meer aandacht moeten zijn voor: juridische middelen en het recht op betaalbare collectieve klachtenmechanismen, de mogelijkheid om bedrijven met domicilie in de EU en hun filialen verantwoordelijk te stellen in geval van mensenrechtenschendingen, een hervorming van de collectieve rechtsvorderingen, ...¹⁶ Ten aanzien van de verschillende geïdentificeerde tekorten of drempels in de wetgeving zouden nieuwe initiatieven (wettelijk, operationeel of budgettair) moeten ontwikkeld worden.

2.2.3. Voorstel 3 | Opmaken van een ‘toolkit’ voor ondernemingen en organisaties aangaande mensenrechten

[11] De raad vindt dit een goed voorstel, maar vraagt de toolkit te integreren in bestaande instrumenten die reeds door de overheid gepromoot worden. Zo biedt de Vlaamse overheid software aan om een ‘due diligence’¹⁷ rond de verschillende pijlers van duurzaam ondernemen uit te voeren. Dit en andere bestaande instrumenten en toolkits zouden best uitgebreid worden met een ‘due diligence’ rond mensenrechten, in plaats van een nieuwe toolkit aan te bieden die uitsluitend focust op mensenrechten. Idealiter bieden de Belgische overheden één generiek ‘due diligence’-instrument aan voor de verschillende pijlers van duurzaam ondernemen zoals die in de OESO-richtlijnen vervat zijn, naast een aantal sectorspecifieke ‘due-diligence’ instrumenten voor bijvoorbeeld de kledij- de grondstoffen- of de financiële sector. De raad vraagt wel dat deze toolkits regelmatig geëvalueerd worden, en waar nodig aangepast. In het voorstel is het niet geheel duidelijk wie nu eigenlijk de

¹¹ Zoals bv. de [Fair Wear Foundation](#).

¹² [OECD Guidelines for multinational enterprises](#)

¹³ [UN Global Compact](#)

¹⁴ [Belgisch nationaal contactpunt OESO](#)

¹⁵ Zie ook actievoorstel 23.

¹⁶ Meer voorbeelden van drempels die nu bestaan, zijn te vinden in het rapport [The Third Pillar](#), van Skinner/McCorquodale/De Schutter.

¹⁷ Zie UNGP 17 voor de invulling van dit principe

eindverantwoordelijke is voor de opmaak of uitbreiding van de toolkit, en wat daarbij de voorziene timing is. (Die opmerking geldt overigens voor heel wat van de actievoorstellen.)

2.2.4. Voorstel 4 | *Verspreiden van de 'toolkit' en remediëringsbrochure bij de Belgische vertegenwoordigers in het buitenland*

[12] Hierbij zou ook aandacht moeten zijn voor de mogelijkheden tot indienen van een klacht in het buitenland..

2.2.5. Voorstel 5 | *Aanmoedigen van internationale kaderovereenkomsten*

[13] Volgens de raad is dit voorstel te voorzichtig. Enkel onderzoeken of een seminarie of ontmoeting kan worden georganiseerd is als actie te vrijblijvend. Liever ziet de raad concrete actie om aan te moedigen dat bindende internationale kaderakkoorden worden afgesloten. Naast klassieke kaderakkoorden tussen multinationale ondernemingen en internationale vakbonden is er ook een belangrijke rol weggelegd voor tripartiete akkoorden (werkgevers, werknemers, overheid).¹⁸ De overheid kan een actieve rol spelen in het stimuleren van Belgische bedrijven om zich aan te sluiten bij dergelijke akkoorden.

2.2.6. Voorstel 6 | *Versterken van de samenwerking tussen de overheidsdiensten en diverse organisaties die actief zijn op het vlak van mensenrechten en internationaal ondernemerschap*

[14] Een actieve steun aan organisaties die werken rond mensenrechten in het buitenland zou een element moeten zijn van dit voorstel. Enkel het overmaken van de verzamelde informatie over de mensenrechtentoestand in een specifiek land aan de betrokken Belgische ondernemingen is volgens de raad te beperkt. Aan de ondernemingen in kwestie dient gevraagd te worden de schendingen te beëindigen. De raad denkt dat het Nationaal Contactpunt (NCP)¹⁹ het best geplaatst is om als 'kruispuntbank' de informatie over de mensenrechten te verzamelen. Het NCP is een bestaande structuur waar alle informatielijnen (sociale partners, NGO's, overheidsdiensten, ...) samenkomen. Het NCP dient voor deze nieuwe functie wel versterkt te worden, en uiteraard moet ook de bestaande goede samenwerking met de FOD Buitenlandse Zaken verder gezet worden. Bij het verzamelen en beoordelen van de informatie dienen NGO's voldoende betrokken te worden.²⁰

2.2.7. Voorstel 7 | *België verbindt zich ertoe om criteria van mensenrechten en van maatschappelijke verantwoordelijkheid van ondernemingen (MVO) in de strategie ter ondersteuning van de ontwikkeling van de lokale privésector van de Belgische samenwerking te integreren*

[15] Aanvullend bij het genoemde voorstel stelt de raad voor dat BIO²¹ zorgt voor volledige transparantie, onder meer door de publicatie op de eigen website van het overzicht van alle economische actoren die kunnen genieten van een lening of investering. Die transparantie zou ook moeten gelden voor de eindbestemmingen via banken of investeringsfondsen. Zo kan het respect voor de mensenrechten in het kader van die investeringen en leningen beter beoordeeld worden. Er is ook nood aan een klachtenmechanisme waarbij klacht kan worden neergelegd bij een gebrek aan 'due diligence'²² die bedrijven die BIO direct financiert, alsmede intermediaire bedrijven. Het valt overigens op dat bij de principes die de lokale privésector moet volgen geen vermelding is van het respect voor de mensenrechten. BIO moet dit dringend aanpassen. Het uitgangspunt voor de 'due diligence'-vereiste

¹⁸ Zoals bv. het [Bangladesh Accord on Fire and Building Safety](#) of Indonesische [Freedom of Association Protocol](#).

¹⁹ [National Contact Points for the OECD Guidelines for Multinational Enterprises](#).

²⁰ Een nuttig instrument in dit verband is de [ITUC Global Rights Index](#).

²¹ BIO = [Belgische Investeringsmaatschappij voor Ontwikkelingslanden](#)

²² Zie UNGP 17 voor de invulling van dit principe

die BIO aan zijn 'klanten' oplegt, moeten de OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen zijn.

2.2.8. *Voorstel 8 | Ondernemingen sensibiliseren aangaande mensenrechtenkwesaties in het kader van economische missies in het buitenland*

[16] De raad verwelkomt het integreren van de mensenrechtendimensie in de economische missies. De raad is er voorstander van om naast de voorgestelde acties ook bij die missies systematisch een overleg te organiseren met lokale organisaties van de civiele samenleving die actief zijn rond mensenrechten. Het is verder niet wenselijk dat bedrijven die zelf een mogelijk slechte mensenrechtenreputatie hebben in het land dat bezocht wordt deel uitmaken van de missie. Het Nationaal Contactpunt (NCP) moet de taak krijgen om de lijst van deelnemende bedrijven aan economische missies te screenen en hierover advies te geven. Aangezien ook de regio's economische missies organiseren moet het NCP (waarin de regio's vertegenwoordigd zijn) deze rol ook voor de regio's vervullen. Omwille van redenen van efficiëntie is het wenselijk dat de regio's deze screening in een interfederaal samenwerkingsverband uitvoeren. De raad wil er ook op wijzen dat de instrumenten van de OESO en ILO²³ sterker en minder vrijblijvend zijn dan het werk van Global Compact.²⁴

2.2.9. *Voorstel 9 | Bevorderen van de samenwerking tussen federale en gewestelijke overheden, aangaande het respect voor mensenrechten en het ondersteuningsbeleid m.b.t. buitenlandse handel en investeringen*

[17] Volgens de raad is dit voorstel te voorzichtig. Beter zou zijn werk te maken van een systeem waarbij bedrijven dienen aan te tonen dat ze een gecertificeerd 'due diligence'-mechanisme hebben voor het naleven van internationale en nationale regelgeving, de mensenrechten en de fundamentele ILO-conventies²⁵ en de OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen. Publieke steun aan bedrijven zou afhankelijk moeten gemaakt worden van respect voor de mensenrechten en de andere OESO-richtlijnen. Het is verder nodig dat België werk maakt van een specifiek klachtenmechanisme bij het Nationaal Contactpunt (NCP) waarbij klacht kan worden neergelegd bij een gebrek aan 'due diligence' door bedrijven die overheidssteun genieten.

2.2.10. *Voorstel 10 | Nastreven en versterken van het Belgische engagement en van zijn internationale pioniersrol inzake mensenrechten*

[18] De raad is blij dat België op dit vlak een pioniersrol wil spelen en hoopt dat dit NAP in zijn definitieve vorm daarvan het bewijs zal vormen. De raad vraagt dat de Belgische vertegenwoordigers in de verschillende internationale organisaties ook actief blijken te geven van deze intentie. Te denken valt hier onder meer aan de Wereldbank, het IMF²⁶ en de WTO.²⁷ De raad vraagt in dit verband dat België actief zou participeren aan de speciale VN-werkgroep²⁸ die zich bezighoudt met mensenrechten en multinationale ondernemingen, die werkt aan een mogelijk internationaal verdrag rond dit thema. Het is verder ook aangewezen dat de uitdaging van de actuele vluchtelingen crisis in dit onderdeel verwerkt wordt. Ook als stichtend lid van de EU kan België een sterke rol blijven spelen in het promoten van het Europees mensenrechtenbeleid. Op de Europese politieke agenda is de kwestie van de afdwingbaarheid van arbeids- en mensenrechtenclausules in handels- en investeringsakkoorden momenteel aan de orde van de dag. Een meerderheid in het Europees

---

²³ ILO = Internationale Arbeidsorganisatie

²⁴ [UN Global Compact](#)

²⁵ De [fundamentele conventies](#) van de Internationale Arbeidsorganisatie.

²⁶ IMF = Internationaal Muntfonds

²⁷ WTO = Wereldhandelsorganisatie

²⁸ [UN Working Group on the issue of human rights and transnational corporations and other business enterprises](#)

Parlement heeft zich in een resolutie van 8 juli 2015 over het Transatlantische Handels- en Investeringsakkoord (TTIP) uitgesproken voor afdwingbare clausules. De raad vraagt nadrukkelijk dat België dit meerderheidsstandpunt van het Europees Parlement ondersteunt in de Europese Raad.

2.2.11. *Voorstel 11 | Respecteren van mensenrechten in overheidsopdrachten*

[19] De raad vindt dat de verschillende onderdelen bij voorstel 11 en 12 te vaag en te beperkt zijn. Ten aanzien van de actie van de federale regering vraagt de raad een duidelijker politieke keuze om criteria voor mensen- en arbeidsrechten ook effectief te integreren in de overheidsopdrachten, en niet enkel aan te kondigen dit te willen onderzoeken. Dat is mogelijk volgens de nieuwe EU-richtlijn.²⁹ Zo zou een gebrek aan 'due diligence' op het vlak van mensenrechten een uitsluitingsgrond moeten kunnen zijn, en dat ook tijdens de uitvoering van de opdracht. Voor het op te zetten monitoringsysteem is de raad voorstander van een multistakeholderinitiatief. De raad wijst er verder op dat de term "aanvaardbare lonen"³⁰ beter zou vervangen worden door "leefbare lonen" (living wage), de internationaal gangbare term. Ten aanzien van de actie van de Vlaamse regering vraagt de raad zich waarom het respect voor de 5 basishnormen van ILO zich zou moeten beperken tot "gedurende de uitvoering van de opdracht".³¹ Er zou ook meer duidelijkheid moeten komen over hoe dit zal worden opgelegd. De raad pleit ook hier voor een monitoring via een multistakeholdermodel. Een suggestie voor de vermelde stuurgroep is om als criterium op te nemen dat het bedrijf in kwestie is aangesloten bij een multistakeholderinitiatief.³²

2.2.12. *Voorstel 12 | Opstarten van proefprojecten aangaande de controle op het naleven van de mensenrechten bij overheidsaankopen*

[20] De opmerkingen geformuleerd bij actievoorstel 11 gelden ook voor actievoorstel 12.

[21] De raad vraagt een meer ambitieuze houding van de overheid. Enkel de "wenselijkheid"³³ onderzoeken is niet voldoende. De raad vraagt dat men zich inspireert op het Nederlandse voorbeeld in de kledingsector. Voor de voorgestelde actie van de Waalse overheid stelt de raad voor dat men gebruik maakt van de methodologie die werd ontwikkeld door Achact.³⁴

[22] De voorgestelde actie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest is erg vaag. Over hoe zal dit gebeuren en met welke instrumenten worden geen details gegeven.

2.2.13. *Voorstel 13 | Evalueren van het Belgische label ter bevordering van een sociaal verantwoorde productie*

[23] De doelstelling van deze actie is zeker erg goed. Tegelijk stelt de raad zich vragen bij de effectiviteit van een mogelijk label 'Made in Europe'. Het uitgangspunt zou immers moeten zijn dat alle producten die in de EU worden gemaakt automatisch in regel zouden moeten zijn met alle geldende bepalingen op het vlak van de mensenrechten. Het respect voor mensenrechten zou dus verplicht moeten zijn. Dat zou dan impliceren dat in principe een grote meerderheid van alle producten in de EU gefabriceerd het label krijgen, waardoor het effect beperkt zal zijn. In elk geval zou er naast het creëren van een label ook moeten gedacht worden aan een informatie- en sensibiliseringscampagne voor de consumenten. Ten gronde is er binnen de EU nood aan strengere mechanismen om te garanderen dat alle producten die tot de markt toegelaten worden (ook als ze buiten de EU worden

---

²⁹ [EU-kader voor publieke aanbestedingen](#).

³⁰ Op p. 25, bij actie federale regering.

³¹ Op p. 26.

³² Zoals bv. de [Fair Wear Foundation](#).

³³ Op p. 27.

³⁴ [Achact](#)

gemaakt) effectief zonder mensenrechtenschendingen worden geproduceerd. In de praktijk is het op dit moment zo dat niet alle EU-lidstaten dit kunnen garanderen.³⁵ In dat verband verwacht de raad van de regering nieuwe initiatieven in EU-verband. De raad vraagt ook dat er op Belgisch en Europees niveau duidelijkheid wordt gecreëerd over de door de EU verplichte labeling³⁶ van producten uit de bezette Palestijnse gebieden. Eventueel kan België aan het Belgische NCP en de EU aan het netwerk van EU-NCP's de monitoring van die labeling toevertrouwen.

2.2.14. Voorstel 14 | Integreeren van 'due diligence' plicht van de managementorganen van de onderneming ook m.b.t. mensenrechten

[24] De raad vindt dat in dit voorstel te weinig wordt aangegeven hoe de genoemde EU-richtlijn op een voldoende bindende manier zal worden opgelegd. De omschrijving dat men het bekendmaken van niet-financiële informatie door grote bedrijven zal "aanmoedigen"³⁷ geeft te weinig garanties op resultaat. België moet op een voldoende ambitieuze manier deze richtlijn³⁸ van de EU omzetten. Het kader dat de omzetting van deze richtlijn creëert moet ook mikken op de ondernemingen die momenteel nog niet onder de EU-verplichting vallen, zodat één ruim Belgisch kader ook aan kleinere multinationale ondernemingen aangeeft hoe ze het best hun uit de OESO-richtlijnen voortspruitende 'due diligence'-verplichting kunnen naleven. In dit verband kan verwezen worden naar een initiatief dat op dit moment wordt besproken in Frankrijk.³⁹

2.2.15. Voorstel 15 | Bevorderen van maatschappelijke verslaggeving, met inbegrip van mensenrechten

[25] Het is aangewezen de verplichte rapportering over niet-financiële indicatoren en het 'due diligence proces' uit te breiden tot de risicovolle sectoren. Die sectoren dienen te worden geïdentificeerd en in kaart gebracht via risicoprofielen. Het toepassingsveld zou moeten worden uitgebreid naar bedrijven vanaf 250 werknemers. Daarnaast zou België in het kader van de voorziene herziening van de EU-richtlijn actief moeten deelnemen aan de uitwerking van een unieke Europese standaard van rapportering gebaseerd op de VN-richtlijnen voor bedrijven en mensenrechten, met inbegrip van 'Key Performance Indicators', om zodanig te komen tot een adequaat 'level playing field' en betere doorzichtigheid van de informatie vervat in de duurzaamheidsverslagen. Verder zou de verplichting moeten worden opgenomen dat bedrijven aangeven wat de werkelijke plaats van productie is van de producten die ze op de markt brengen.

2.2.16. Voorstel 16 | Pleiten voor een sterkere integratie van duurzame ontwikkeling (met inbegrip van mensenrechten) in vrijhandelsakkoorden

[26] De raad verwelkomt deze actie. Een sterkere politieke verbintenis is evenwel nodig, om te garanderen dat elk nieuw bilateraal of multilateraal handels- of investeringsverdrag bindende en afdwingbare sociale en ecologische normen bevat. Het geheel van de afgesloten handels- en investeringsakkoorden mag geen negatieve impact hebben op het geldende beleid voor een duurzame ontwikkeling. De verschillende Belgische regeringen zouden hun parlementen en het middenveld systematisch moeten informeren over de standpunten die werden ingenomen in het kader van het EU-handelsbeleid. Recent (naar aanleiding van de ratificatie in de Kamer van het vrijhandelsakkoord EU-Colombia/Peru) werd verder een politiek akkoord gesloten over de monitoring van de wijzigende handelsstromen en de effecten van de duurzaamheidsclausules van de Belgische en Europese handels- en investeringsakkoorden door de FOD Buitenlandse Zaken. De FOD Buitenlandse Zaken zal een jaarlijks rapport voorbereiden, dat in het parlement voorgesteld en

³⁵ Zie bv. het rapport [Stitched Up](#).

³⁶ [Interpretative Notice on indication of origin of goods from the territories occupied by Israel since June 1967](#)

³⁷ Op p. 31.

³⁸ [Richtlijn 2014/95/EU](#)

³⁹ Zie: <http://www.assemblee-nationale.fr/14/ta/ta0501.asp>

bediscussieerd zal worden. De raad juicht dit nieuw element in het Belgische handels- en investeringsbeleid toe. Tegelijk vraagt hij zich af of de FOD Buitenlandse Zaken voor deze taak extra ondersteuning nodig heeft, gezien de huidige krappe bestaffing in DGE.⁴⁰ De raad stelt voor dat het FIDO en het NCP mee de voorbereiding van dit rapport ondersteunt.

2.2.17. Voorstel 17 | Opvolgen van MVO en mensenrechten bij Belgische bedrijven via de mvo-barometer

[27] Aanvullend op het publiceren van de barometer zou moeten worden onderzocht in welke mate MVO-maatregelen effectief hebben geleid tot een verbetering van de toestand van de mensenrechten.⁴¹

2.2.18. Voorstel 18 | Bevorderen van goede praktijken van KMOs die een verantwoordelijk beheer van hun toeleveringsketen hanteren, o.a. dankzij het “CSR Compass”

[28] Het zou goed zijn als de betrokken ondernemingen ook kennis kunnen maken met sectoriële meerpartijeninitiatieven.⁴²

2.2.19. Voorstel 19 | Bevorderen van de Maatschappelijk Verantwoorde Overheidsbedrijven

[29] Ook bij deze voorgestelde actie is het onvoldoende duidelijk wie concreet de verantwoordelijkheid draagt voor het uitvoeren en opvolgen ervan.

2.2.20. Voorstel 20 | Zich inzetten om criteria met betrekking tot mensenrechten en maatschappelijk verantwoord ondernemen in de betrokken overheidssteun op te nemen

[30] Bedrijven die een veroordeling hebben opgelopen voor het niet respecteren van arbeids- en milieunormen of die een niet-coöperatieve houding aannemen tegenover het NCP moeten kunnen uitgesloten worden van overheidssteun. Het zou volgens de raad logisch zijn als de voorgestelde actie niet alleen voor Finexpo⁴³ maar ook voor Credendo Group⁴⁴ zou gelden en zeker ook voor alle regionale economische ondersteuningsmechanismen. Deze bedrijven zouden tijdelijk ook niet langer mogen genieten van de ondersteuning van de regionale diensten ter ondersteuning van de buitenlandse handel (FIT,⁴⁵ AWEX⁴⁶ en het Brussels Agentschap⁴⁷). Deze diensten moeten dit in hun reglementen van interne orde opnemen.

2.2.21. Voorstel 21 | Zich inzetten om het grote publiek en de betrokken organisaties beter te informeren en zo te sensibiliseren over de Belgische positie en activiteiten inzake mensenrechten in het buitenland

[31] Geen specifieke aanvullingen.

2.2.22. Voorstel 22 | Stimuleren van het verantwoord beheer van toeleveringsketens met een sectorale benadering

---

⁴⁰ DGE = Directie-generaal Europese Zaken en Coördinatie

⁴¹ Een rapport als [Looking for a quick fix](#) illustreert dat gangbare instrumenten niet altijd sterk genoeg zijn om de werkelijke situatie in beeld te brengen.

⁴² Zoals bv. de [Fair Wear Foundation](#).

⁴³ [Finexpo](#)

⁴⁴ [Credendo Group](#)

⁴⁵ FIT = [Flanders Investment and Trade](#)

⁴⁶ AWEX = [Agence wallonne à l'exportation et aux Investissements étrangers](#)

⁴⁷ [Brussels Invest & Export](#)

[32] De regering zou zich naast deze actie moeten inzetten voor een sterker internationaal en EU-kader. Maatschappelijke verantwoordelijkheid van bedrijven in specifieke kritieke sectoren moet afdwingbaar zijn, in navolging van de 'EU Timber Regulation'⁴⁸ en het 'Kimberley Process'.⁴⁹ Het is belangrijk dat België in de Raad het standpunt van het Europees Parlement⁵⁰ volgt over de verplichte certificering van conflictmineralen. Bij de uitwerking van het 'Flagship Initiative' van de EU-Commissie over een beter beheer van de keten van de aanvoer van kleding⁵¹ zou België erop moeten aandringen dat de aanbevelingen van de Clean Clothes Campaign⁵² worden gevolgd.

2.2.23. Voorstel 23 | Versterken van het Nationaal Contactpunt (NCP) van de OESO

[33] De versterking van het NCP is volgens de raad een goede zaak. Een volgende stap zou moeten zijn om het NCP de rol te laten vervullen van klachtenmechanisme voor slachtoffers van schendingen van mensenrechten in het buitenland. De huidige werking van het NCP zou ook moeten worden geëvalueerd om te onderzoeken of het mandaat van het NCP moet worden aangescherpt. Het zou ook goed zijn om bij dit actievoorstel meer concreet aan te geven wat de timing is voor uitvoering van deze actie en welke middelen er voorzien worden.

2.2.24. Voorstel 24 | Speciale aandacht besteden aan de kwestie van de rechten van het kind in de sensibilisering van het bedrijfsleven

[34] De rechten van het kind zijn verbonden met de rechten van ouders of voogden, waaronder hun recht op een leefbaar loon. Dat element zou ook meegenomen moeten worden in de voorgestelde initiatieven. De formulering van de laatste zin⁵³ in de beschrijving van de actie van de Vlaamse Regering en soortgelijke verwoordingen op andere plaatsen moeten absoluut vermeden worden, omdat dit de geloofwaardigheid van het Belgisch actieplan niet echt ten goede komt en ons land met dergelijke taal in een officieel overheidsdocument geen goede indruk nalaat op de internationale fora.

2.2.25. Voorstel 25 | Speciale aandacht besteden aan de ratificatie, ondersteuning en bevordering van een reeks IAO-verdragen met betrekking tot de vrouwenrechten

[35] De raad stelt vast dat in deze actie geen specifiek initiatief ten aanzien van de bedrijven wordt voorzien. Hoewel de raad de voorgestelde acties aanmoedigt, stelt hij tegelijkertijd vast dat in deze actie geen specifiek initiatief ten aanzien van de bedrijven wordt voorzien. Bovendien heeft België reeds Conventie 156⁵⁴ en 189⁵⁵ geratificeerd. Deze 'acties' kunnen dus niet behouden blijven. De raad stelt daarom voor andere en meer concrete acties over de rechten van vrouwen in de context van het bedrijfsleven te voorzien. Gedacht kan worden aan:

- de promotie van genderneutrale functieclassificaties (hoewel dit ook reeds een bestaande verplichting is die weliswaar nog niet overal geïmplementeerd is)
- de verplichting van minimale gendervertegenwoordiging in raden van bestuur opnemen in de Corporate Governance Codes.

---

⁴⁸ De [EU Timber Regulation](#)

⁴⁹ Het [Kimberley Process](#)

⁵⁰ [Aangenomen tekst](#) van 20 mei 2015.

⁵¹ Voorstel voor een [Flagship Initiative](#)

⁵² Aanbevelingen [Clean Clothes Campaign](#)

⁵³ "De bekendmaking is een eerste stap in een lang proces waarbinnen concrete acties en evenementen zullen opgezet worden om de Richtlijnen verder te promoten en te implementeren in Vlaanderen, België en daarbuiten." p. 46.

⁵⁴ ILO-conventie [C156](#) – Conventie betreffende werknemers met gezinsverantwoordelijkheid

⁵⁵ ILO-conventie [C189](#) – Conventie betreffende huishoudpersoneel

2.2.26. *Voorstel 26 | Uitvoering van het Vlaams Actieplan “Duurzaam Internationaal Ondernemen 2014-2015-2016”*

[36] De raad merkt op dat op basis van de omschrijving van deze actie blijkbaar geen enkele samenwerking met de vakbonden of andere middenveldorganisaties wordt voorzien. Dit gaat in tegen de geest van de OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen. De raad vindt dan ook dat dit Vlaams actieplan een wezenlijk kenmerk ontbeert en vraagt dat het FIT/de Vlaamse overheid het actieplan op dit punt bijstuurt. De raad herhaalt zijn voorstel om de OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen als preferentieel instrument van alle Belgische overheden ook in dit Vlaams actieplan naar voor te schuiven. Het verbeterde actieplan kan best na evaluatie bij de afloop in 2016 een permanent karakter krijgen.

2.2.27. *Voorstel 27 | Vergemakkelijken van het kennisverkeer met betrekking tot mensenrechten*

[37] De raad meent dat dit actievoorstel enkel behouden kan blijven als het veel concreter wordt gemaakt. Anders dreigt de vaagheid van het actievoorstel de internationale geloofwaardigheid van het betrokken gewest te schaden.

2.2.28. *Voorstel 28 | Beter gebruik van de kennis op Europees niveau*

[38] Ook bij deze voorgestelde actie zijn er geen details te vinden over wie de eindverantwoordelijke is, wanneer de actie zal uitgevoerd worden en wat de voorziene middelen zijn.

2.2.29. *Voorstel 29 | Nadruk zetten op de goede praktijken van bedrijven*

[39] De raad is van oordeel dat de andere regio's best analoge acties op touw zetten. Allicht kunnen regio's ook samenwerken of gemeenschappelijke acties organiseren (bv. wat betreft het opzetten van een website) om deze acties meer impact te laten hebben. De raad denkt ook dat het versterkte NCP hier een belangrijke rol kan spelen, vooral om de acties een permanent karakter te geven.

2.2.30. *Voorstel 30 | Vorming van bedrijven met betrekking tot eerbiediging van mensenrechten*

[40] Uit de omschrijving van de actie blijkt onvoldoende wat de Waalse regering concreet wil doen.

2.2.31. *Voorstel 31 | In-, uit- en doorvoer van wapens, munitie, militair materiaal, ordehandhavingsmateriaal en producten voor tweërlei gebruik*

[41] De raad betreurt dat voor dit belangrijke onderdeel enkel de Vlaamse regering een voorstel heeft uitgewerkt.

2.2.32. *Voorstel 32 | KMO-ontwikkeling in Zuid-Afrika*

[42] Hoewel de voorgestelde projecten ongetwijfeld hun verdiensten zullen hebben, is het niet duidelijk of en zo ja welk verband er is met het thema mensenrechten. Het plan voor KMO-ontwikkeling kan alleen in het NAP behouden blijven als dit KMO-plan uitgebreid wordt met een luik 'aandacht voor mensenrechten'.

2.2.33. *Voorstel 33 | Geven van opleidingen voor economische attachés en handelsattachés over de eerbiediging van de mensenrechten*

[43] Het is wenselijk dat België steun aan ondernemingen in het buitenland door de Belgische diplomatie of attachés van de regio's afhankelijk maakt van de implementatie van 'due diligence' op het vlak van mensenrechten door de betrokken bedrijven. Deze actie wordt het best geïntegreerd in voorstel 6.

De regio's en de federale overheid werken best een geïntegreerd plan uit voor de opleiding van de regionale handelsattachés en het federale en regionale diplomatiek netwerk.

2.3. Nieuwe acties

[44] De raad vraagt te onderzoeken om nieuwe acties in het actieplan op te nemen rond de volgende onderwerpen:

- Publiek maken van importregisters van de douanediensden
- Het recht op voedsel garanderen (onder meer door het tegengaan van voedselspeculatie)
- Specifiek voor interventies in gebieden waar inheemse gemeenschappen wonen, respect voor de internationale verplichting tot vrije, voorafgaande en geïnformeerde raadpleging, vooral bij mijnbouw en andere extractieve activiteiten
- Tegengaan dat Europese ondernemingen economische relaties onderhouden met ondernemingen in nederzettingen in de Palestijnse gebieden en het verbieden van import uit de Israëlische nederzettingen in de bezette gebieden.

Bijlage 1 Stemgerechtigde leden van de algemene vergadering die deelnamen aan de stemming over dit advies

Ledengroep	Stem VOOR	Stem TEGEN	ONTHOUDING	TOTAAL
Voorzitster en ondervoorzitters				
Magda Aelvoet	+			
Mathias Bienstman	+			
Oliver Van der Maren		-		
Mathieu Verjans	+			
<i>Totaal op 4 met stemrecht</i>	3	1	0	4
NGO's voor milieubescherming				
Sabien Leemans	+			
Christophe Schoune	+			
Sara Van Dyck	+			
<i>Totaal op 3 met stemrecht</i>	3	0	0	3
NGO's voor ontwikkelingssamenwerking				
Rudy De Meyer	+			
Brigitte Gloire	+			
Véronique Rigot	+			
<i>Totaal op 3 met stemrecht</i>	3	0	0	3
Werknemersorganisaties				
Bert De Wel	+			
Marie-Hélène Ska	+			
Nilüfer Polat	+			
<i>Totaal op 6 met stemrecht</i>	3	0	0	3
Werkgeversorganisaties				
Vanessa Biebel		-		
An Nachtergaele		-		
Marie-Laurence Semaille		-		
Piet Vanden Abeele		-		
<i>Totaal op 6 met stemrecht</i>	0	4	0	4
Jeugdorganisaties				
Bart Devos	+			
<i>Totaal op 2 met stemrecht</i>	1	0	0	1
TOTAAL van de stemmen op 24 leden met stemrecht	13	5	0	18

Bijlage 2

Vergaderingen voor de voorbereiding van dit advies

Voorbereidende werkgroepvergaderingen vonden plaats op 10 november en 3 december 2015.

Bijlage 3

Deelnemers aan de voorbereiding van dit advies

Voorzitter

- Dries LESAGE (UGent)

Stemgerechtigde leden FRDO en hun vertegenwoordigers

- Steve BRAEM (AB-REOC/BV-OECO)
- Antoinette BROUYAUX (Associations 21)
- Michel CERMAK (CNCD – Opération 11.11.11)
- Renaat HANSSENS (ACV-CSC)
- Maresa LE ROUX (ACLVB-CGSLB)
- Nilüfer POLAT (ACLVB-CGSLB)

Wetenschappelijke raadgevers en uitgenodigde experts

- X

Verontschuldigd

- Rudy DE MEYER (11.11.11)
- Dries LESAGE (UGent)
- Sabien LEEMANS (WWF)
- Koen MOERMAN (secretariaat FRDO)

Secretariaat FRDO

- Marc DEPOORTERE
- Jan MERTENS